

■ COLUMNA

Cura vegn il temp madir per in cusseglier federal rumantsch?

DA BERNARD CATHOMAS

Tar l'elecziun dal cussegl federal duain las parts da la Svizra e las regiuns linguisticas vegnir resguardadas adequatamain. Quai stat scrit en la Constituziun federala.

Il sez da la Svizra taliana dat il mument bler da discurrer, ma el para per questa giada bain francà. Sco ins legia na stat betg l'entira Svizra taliana da la vart da Cassis. Ma da quai na dependi. Probabel na stat er betg l'entira Svizra franzosa davos Parmelin. Tuttina èsi evident ch'ina grupp linguistica dovra main da temp en temp ina preschientscha en la regenza suprema. Quai augmenta ses status e sia dignitad, rinforza sia preschientscha naziunala e generescha l'attenziun per la diversitad linguistica en l'administraziun centrala.

Cura vegn la regiun rumantscha puspè ina giada en tur per il cussegl federal? Avant 100 onns è l'emprim e fin uss sulet Rumantsch en quest gremi, Felix Calonder da Trin, nashì a Scuol e sesent a Cuir, sa retratg. Ils onns 1980 represchentava Leon Schlumpf, ch'aveva ina dunna rumantscha da Trin, la Svizra rumantscha en il cussegl federal. Cun pled ed ovra e grond effect. Il medem ha fatg sia figlia

Eveline, da ses temp er cun sustegn da la chanceliera rumantscha.

En la delegaziun grischuna a Berna hai adina dà politichers rumantschs cun buna reputaziun: ladins, surmirans, sutsilvans e sursilvans. Trais fin quatter parlamentaris da total set dal Grischun èn per regla rumantschs. Tranter quels eran savens persunalitads cun las premissas ed il format per arrivar al spitg. Oz vegn quella statura politica attribuida a tuts trais Rumantschs en il parlament. Tuttina na hai dapi 100 onns mai pli tanschì per in dals noss en quest uffizi.

Per avair success politic sin plaun federal na dovra ina regiun linguistica betg mo las personas adattadas, ella sto er crudar en egl e manifestar sia paisa en l'entira Svizra. Da la Rumantschia, focussada surtut sin la lingua, fin a la Svizra

rumantscha sco entitad politica naziunala, è stà in lung process. In stausch decisiv ha dà il resvegl dad avant 40 onns cun campagnas da publicitad naziunalas, cun lungs rapports davart la politica da linguas e cun diversas activitads en da tuts gremis svizzers.

Ferm effect ha gì ina moziun da 1985 da la delegaziun grischuna a Berna, enconuschenta sco «moziun Bundi». Quella ha manà il 1996 a la reconuschientscha dal rumantsch sco linguatg administrativ da la confederaziun. Cun quai ha il stadi survegnì in pensum concret ed obligant. Numerusas inscripziuns, publicaziuns ed engaschis federals en differents secturs dattan paisa ed ina nova visibilitad. Sur ils onns è la Svizra rumantscha entrada en la schientscha naziunala e daventada in factur politic svizzer. Mo ils pli retardads discurran anc dals trais linguatgs naziunals. L'engirament, il sarament en il parlament vegn prelegì en quatter linguas.

Las premissas per in cusseglier federal rumantsch èn oz meglras che mai. I dovra mo anc il momentum: la dretga constellaziun, la colliaziun adattada e fortuna. Suenter 100 onns pudess il temp persuenter vegnir madir cun chaschun.